

3. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища Microsoft EXCEL / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуров, Н. А. Головач. - К. : КНЕУ, 2006. - 328 с.

4. Берідзе Т. М. Статистичний аналіз показників економічної стійкості підприємств / Т. М. Берідзе // Торгівля і ринок України : тематичний зб. наук. праць. - 2016. - № 39 - 40. - С. 98-105.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Бесчастна Дар'я Олександрівна,

викладач,

кафедра статистики, обліку та економічної інформатики;

Капуста Єлизавета Василівна,

студент, спеціальність «Економіка»,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Визначення соціального самопочуття суспільства та динаміки його життєдіяльності є об'єктом пильної уваги керівництва будь-якої розвиненої держави. Потреба в моніторингу чисельності населення виникла давно і була пов'язана з політичними, господарськими й воєнними потребами держав. Перші переписи населення хоча й були нерегулярними і неповними, але давали тогочасним державним діячам та сучасним історикам часткове уявлення про кількість і територіальне розміщення населення.

Отже, що таке перепис? Перепис — суцільне спостереження масових явищ з метою визначення їх розміру та складу станом на певну дату. Головна умова — перепис проводиться одночасно для всієї сукупності (території) за єдиною для всіх одиниць програмою, як правило, періодично, з рівним інтервалом. Організація Об'єднаних Націй радить проводити переписи кожні 10 років, але це не більше ніж рекомендація для оцінки світового розвитку.

Найголовніша причина проведення перепису населення — потреба у знаннях щодо поточного становища суспільства та його окремих членів тієї чи іншої країни. Чим повніші й інформативніші будуть дані, отримані в ході опитування, тим краще можна спланувати внутрішню та зовнішню політику держави, вирішення соціальних та економічних питань в країні, а також багато інших аспектів життя держави залежно від її специфіки. Другим важливим завданням перепису населення є планування фіскальної політики держави на основі даних про доходи населення. Чим об'єктивнішими будуть отримані в ході перепису дані, тим більш збалансовано держава зможе розподілити податкове навантаження на своїх громадян.

Загальні переписи населення, подібні до сучасних, проводять з початку ХІХ століття. Першим у світовій практиці загальним переписом населення був перепис 1790 року в Сполучених Штатах Америки. У 1800 році провели свої перші загальні переписи населення Швеція і Фінляндія, у 1801 році - Англія, Данія, Норвегія, Франція. Програми перших загальних переписів були дуже обмеженими. Так, за першим переписом населення США обліковували тільки ім'я глави домогосподарства, число вільних осіб, число білих жінок і число рабів; за першим переписом Франції - лише стать і шлюбний стан населення. Були відсутні чіткі правила (інструкції) проведення переписів, а строки їх здійснення - дуже тривалими. Перший американський перепис тривав 18 місяців.

Останній загальний перепис населення України (і єдиний за часи незалежності) був проведений у 2001 році. Тобто пройшло вже 16 років з того часу, коли українців останній раз обліковували. Наступний перепис населення мав відбутися в 2010 році, проте вже кілька разів переносився Кабінетом Міністрів України. Спочатку - на 2011 рік, потім на 2012-й, 2013-й, 2016-й, і врешті-решт аж на 2020 рік.

З погляду пересічного громадянина перепис не має високої цінності. З'являються думки про відсутність необхідності й у державній статистиці, яку в Україні представляє Державна служба статистики. Але в демократичній державі статистика потрібна. Вона дає доступ до інформації масового характеру, хай навіть з похибками. Популярні зараз індекси, дослідження часто спираються на офіційні дані, які здебільшого є вибірковими.

Перепис населення реалізує, передусім, статистичну функцію, даючи можливість перевірки та контролю за основними соціально-демографічними індикаторами. На його основі будується державне планування, стратегічне планування та реформування, наукові та маркетингові дослідження. Власне, це ті сфери, до яких більшість громадян не має (або думає, що не має) відношення.

У ході перепису визначаються кількісні та якісні параметри населення країни або регіону, зокрема трудовий потенціал, що являє собою сукупність характеристик суспільства, які формуються в результаті матеріальних і духовних вкладень (здоров'я, інтелект, творчі здібності, освіта, професіоналізм, моральність, активність, організованість тощо). У кількісному відношенні суспільний трудовий потенціал характеризує можливості держави щодо залучення до суспільної праці населення різної статі й віку. У якісному - відображається у реальних можливостях населення брати участь у суспільно корисній праці. Одним з основних інструментів регулювання використання трудового потенціалу є баланс трудових ресурсів, який складається за даними статистичного обліку, демографічних розрахунків, даними відділів, відповідальних за використання трудових ресурсів в обласних адміністраціях, міських бюро з працевлаштування та інформації населення.

Зведений баланс трудових ресурсів регіону становить систему взаємозв'язаних показників формування і розподілу трудових ресурсів, який містить найбільш загальні показники їх відтворення. Унаслідок цього, поряд зі зведеним балансом здійснюють часткові балансові розрахунки, на основі яких визначають джерела поповнення робочої сили, складають прогнози щодо

підготовки кваліфікованих робітників за різними формами навчання, підготовки спеціалістів та залучення молоді на навчання.

Трудовий потенціал використовувався та й нині використовується в Україні вкрай неефективно. Так, значна частка населення не може заробити на відтворення власної робочої сили. Це свідчить, що в сучасних умовах в Україні необхідно розробити та впровадити нову концепцію зайнятості й ефективного відтворення трудового потенціалу і в країні загалом, і в кожному регіоні зокрема, яка б урахувала потреби, інтереси та цінності найрізноманітніших соціальних верств населення. На сучасному етапі ці проблеми частково вирішуються в державних і регіональних програмах зайнятості населення, державними службами і фондом сприяння зайнятості, координаційними комітетами за участю профспілок і власників підприємств.

Перепис населення важливий для планування виборчого процесу — обчислення кількості виборців та представників до рад. Іншим застосуванням є формування інформаційної та ідеологічної політики. Для бачення розвитку цих двох політик необхідно розуміти «цільову аудиторію» та мати «карту населення». Цільова аудиторія потрібна для правильної побудови повідомлення або, як зараз називають, меседжу, вироблення плану дій та оцінки результатів. Звичайно, можна вважати аудиторією все населення України. Проте не завжди можна підготувати матеріал, однаково цікавий для бабусі-пенсіонерки, середнього підприємця та першокласниці. Під час планування виборів використовують карту округу, що показує демографічний склад населення, зайнятість, соціальну структуру тощо. Якщо в окрузі 95% пенсіонерів, які дивляться місцевий телеканал, то найкраща кампанія у БачеBook насправді провальна. Перепис населення — це така карта для інформаційної та ідеологічної політики.

Позитивним, але короткочасним економічним ефектом є створення робочих місць. В американському переписі 1990 року було задіяно 527 тисяч працівників різної кваліфікації, китайський перепис 2010 року створив роботу для 10 мільйонів переписувачів.

Перепис є витратним заходом. Наприклад, останній перепис у США 2010 року обійшовся в 13 млрд дол. США, або ж 42 дол. США на одну особу. Переписи в Індії та Китаї того самого року коштували значно менше: річний перепис в Індії — 0,4 дол. США, десятиденний перепис у Китаї — 1 дол. США на особу. На проведення статистичних досліджень та переписів в українському бюджеті 2001 року було закладено 106,054 млн грн (близько 20 млн дол. США). Чисельність населення України тоді становила 48 млн 574 тис. осіб. Підрахувавши, отримаємо суму 2,2 грн (або близько 0,41 дол. США) на одну особу в цінах 2001 року.

Залежно від методу, вартість змінюється: опитування (заповнення форм переписувачем), самообчислення (заповнення форм самостійно, переписувач лише перевіряє правильність заповнення), змішана форма (анкети розсилаються населенню, яке заповнює та надсилає їх. Переписувачі направляються за адресами, які не відповіли). З'являється тенденція до відмови від масових опитувань через впровадження електронних технологій. У свій час Фінляндія відмовилася від традиційного перепису, скоротивши витрати до 27 центів на особу. Дані заповнюються відповідно до реєстрів, з опитуванням частини

населення. Однак така практика можлива у разі внесення усіх відомостей про населення до електронних баз даних.

Перепис не є ключовим фактором, без якого неможливі реформи. Але він дає змогу оцінити державну політику, зокрема інформаційну. Здешевлення перепису через обрахування інформації на основі реєстрів в Україні натикається на три складові:

- відсутність настільки повного реєстру;
- необхідність конфіденційності інформації та загроза переходу інформації «не в ті руки», тобто безпека реєстрів;
- необхідність внесення самими громадянами достовірної інформації.

Частково вирішити питання повного реєстру, конфіденційності та необхідності внесення інформації можна за допомогою вже існуючих державних сайтів, де реєструється населення України, та сайтів надання державних послуг. Прикладом є ієоу, де зібрано послуги, які державні органи України надають громадянам та бізнесу. Окрім цього, гарними прикладами є сайт Державної фіскальної служби України у якому міститься вся необхідна інформація про людей, які отримують прибуток.

Отже, перепис населення є основним і важливим джерелом для формування офіційної статистики, що дозволяє виявити реальну чисельність і структуру населення, його розподіл по території країни. Так само перепис дає картину соціально-економічних характеристик населення, національний і мовний склад населення та його освітній рівень. У свою чергу, підсумки перепису населення мають довгострокову перспективу, сприяють прийняттю рішень щодо підвищення рівня життя населення і т. д.

Загалом щодо проведення перепису населення потрібно створити захищений електронний реєстр з відповідним переліком питань, який дасть можливість зі значно меншими матеріальними витратами і витратами праці проводити перепис населення України відповідно з рекомендаціями ООН - раз на десять років.

Список використаних джерел

1. Єріна А. М. Теорія статистики / А. М. Єріна, З. О. Пальян. - К. :Товариство «Знання», 1997. - 325 с.
2. Воронцов А. В. Демографія / А. В. Воронцов, М. Б. Глозов. - Харків: Юрайт, 2016. - 287 с.
3. Мармоза А. Т. Теорія статистики : [підруч.] / А. Т. Мармоза. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 592 с.